

Zurück in die Zukunft

Die Vermessung der Vergangenheit

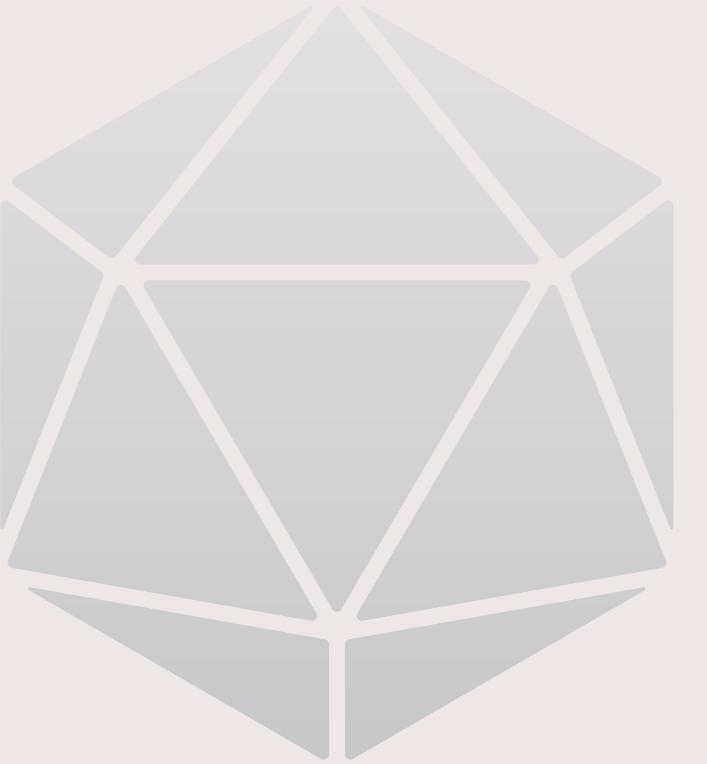
Dr. Pim Huijnen, Universität Utrecht

VHS Borken Semestereröffnung, 18. September 2025

**Utrecht
University**

Inhalt

Einleitung: Wie blieb man 1929 gesund?

Von Eichmann bis zum Lockdown: Was uns große Datenmengen sagen

„Lebensordnung“ = „Landwirtschaft“: wie sich Sprache modellieren lässt

LLMs und generative KI in der Geschichtsforschung, oder: Wie heiß sind wir auf Erdgas?

Schluss: Was nützen Historiker noch in Zeiten von KI?

Einleitung: Wie blieb man 1929 gesund?

Vitamin A: Fördert
das **Wachstum!**

Keine

Vitamin B: Stärkt
die **Nerven**

Verlangen Sie in den Geschäften

Vitamin C: Fördert
die **Blutbildung**

Bestrahlung!

Vitamin D: Stählt
den **Körperbau**

E V I U N I S - Lebensmittel

Frische Früchte und Gemüse sind im Winter spärlich und teuer. Dafür liefern Euch die

EVIUNIS - LEBENSMITTEL

die fehlenden **Vitamine**

H 312

Aufklärende Broschüre durch

CRISTALLO A.-G., THUSIS

Prachtig voor kinderen,
die groeien moeten!

Onze Prima Jams zijn prachtig voor kinderen, die groeien moeten: want ze bevatten het kostbare „Eviunis“, dus die werkzame vitamines, die, gebonden aan phosphorus, den grooten belangrijkste voorstand van het lichaam zijn en de groei en ontwikkeling van het kinderlichaam verhoogen en omissbaar zijn voor het leven!

Naast hun uiterst goede kwaliteit, bieden onze Prima Jams U dus nog iets extra's: iets, dat U niet beloofd te betalen, omdat onze Prima Jams niets met de toevoeging van het „Eviunis“ niet daarvan dan vroegelijker.

De Nieuwe Oogst is er! Heerlijke kersen, heerlijke aardbeien, bessen en tal van andere bijzondere smaken!

Vraagt Uw winkelier deze lekkere Prima Jams!
Ze zijn zo goed voor kinderen, die groeien moeten!
Ze zijn „heel wat anders“, „heel wat beter“!

**JAMS
MY DE BETUWE TIEL**
Heel wat anders - heel wat beter!

GIJKUNT'T OP UW 5 VINGERS NATELLEN,

VITAMINEN in bruinbrood
VITAMINEN in verschillende fruit en groenten
VITAMINEN in levertraan
VITAMINEN o.a. ook in bruinbrood

VITAMINEN A
VITAMINEN C
VITAMINEN D
VITAMINEN E

*Alle deze
Vitamineen
in een*

**KWATTA'S
MA-VIE
VOLLEMELK CHOCOLADE**

**KWATTA'S MA-VIE
5 CENTS REEP** (Melk en puur)
de ideale vereeniging van zuivere
chocolade en het „**EVIUNIS**“

VOL VITAMINEN preparaat

**De Gezondheid
in een KWATTA REEP!**

**Ranja
en Rojo**
Het zusje van Ranja

Drinkt vooral deze fijne limonade
die de voor Uw gezondheid waardevolle vitamineen (Eviunis) bevat.

Hygiënische bereiding, zonder
conservoermiddelen.
Heerlijk en verfrissend.

WAT IS VITAWIN?
GENEESKRACHTIGE
SPAANSCHE WIJN
van beste kwaliteit gevitaaliseerd
met Eviunis en aldus bevattende
ALLE VITAMINEN

H.B. DE BEER, AMSTERDAM.

Eviunis Werbung in *Nieuwe Rotterdamsche Courant*, 20.09.1929, S.20 (De Betuwe), *Twentsch dagblad Tubantia en Enschedese courant*, 01.03.1929, S. 6 (Kwatta), *Nieuwe Rotterdamsche Courant*, 13.09.1929, S. 3 (Ranja), *Nieuwe Rotterdamsche Courant*, 16.11.1929, S. 1 (Vitawin).

Werbung für Jecovitol Lebertran. Quelle: Archiv Brocades, Drents Archief Assen.

L.K. Wolff (1878-1938), Quelle:
Universiteitsmuseum Utrecht

Davitamon Vitaminpräparate, Quelle: Wikimedia

Beter Wittebrood

De N.V. Meelfabrieken der Nederlandse Bakkerij te Rotterdam en de Cristallo S.A. te Thusis (Zwitserland) maken bij deze bekend, dat met ingang van Maandag 17 November a.s. bij de meeste vooraanstaande Bakkerij-Bedrijven in Nederland, welke men hieronder vermeld vindt,

EVIUNIS-WITTEBROOD en/of EVIUNIS-BESCHUIT

verkrijbaar zal zijn.

Eviunis-wittebrood is niet alleen gemaakt van de allersfijnste bloem, maar door toevoeging van een wetenschappelijke dosering **Eviunis**, d. i. het vrijgelegde phosphor-vitamin-complex der groene plant, als dagelijks voedsel biologisch meerwaardig gemaakt. Het is **onderzocht**, **goedgekeurd** en **aanbevolen** door

Binnenkort zal voor belangstellenden een brochure verschijnen, een overzicht bevattende van hetgeen buitenlandsche en Nederlandse geleerden van naam in dagbladen en tijdschriften hebben geschreven en waarbij zij hebben gewezen op de belangrijke betekenis van Eviunis voor de volksvoeding. Onder hen bevinden zich: Prof. Dr. Leon Asher, Hoogleraar in de Physiologie aan de Universiteit te Bern (Zwitserland); Prof. Dr. Louis Backmann, Hoogleraar in de Pharmacologie aan de Universiteit te Upsala (Zweden); Professoren Dr. Bleyer & Dr. Fischler, a. d. Universiteit te München, Directeuren van de Deutsche Forschungsanstalt für Lebensmittelchemie; Dr. L. Randoin, Directrice van het Laboratoire de la Physiologie de la Nutrition te Parijs; Prof. Dr. Georg v. Wendt, Hoogleraar in de Physiologie aan de Universiteit te Helsingfors (Finland); Prof. Dr. A. Loewy, Direktor Schweizerisches Forschungsinstitut für Hochbergsklima und Tuberkulose, Davos; Prof. Dr. Knoll, Hoogleraar aan de Universiteit te Hamburg, Direktor v. d. Sportärztliche Untersuchungs- und Beratungsstelle der Universität, Hamburg; Prof. Dr. Martinez Vargas, Hoogleraar kindergeneeskunde te Barcelona (Sp.); en de Nederlandse onderzoekers: Prof. Dr. F. J. J. Buijtendijk, Hoogleraar-Directeur aan het Physiologisch Laboratorium der Rijksuniversiteit te Groningen; Prof. Dr. J. G. Sleeswijk, Hoogleraar in de Hygiëne aan de Technische Hoogeschool te Delft; Dr. W. F. Enklaar, kinderarts te Amsterdam; Dr. I. H. J. Vos, Oud-Wethouder van Amsterdam, Lid der Tweede Kamer.

Gedeponeerd Handelsmerk Cristallo S.A. Thusis (Suisse)

gezaghebbende physiologische Instituten van de groote Europese Universiteiten (Parijs, Bern, München, Upsala, Helsingfors, Barcelona, Wenen, Praag) en door tal van buitenlandsche en Nederlandse huangleeraren, hygiënisten, medici en tandartsen.

Binnenkort zal voor belangstellenden een brochure verschijnen, een overzicht bevattende van hetgeen buitenlandsche en Nederlandse geleerden van naam in dagbladen en tijdschriften hebben geschreven en waarbij zij hebben gewezen op de belangrijke betekenis van Eviunis voor de volksvoeding. Onder hen bevinden zich: Prof. Dr. Leon Asher, Hoogleraar in de Physiologie aan de Universiteit te Bern (Zwitserland); Prof. Dr. Louis Backmann, Hoogleraar in de Pharmacologie aan de Universiteit te Upsala (Zweden); Professoren Dr. Bleyer & Dr. Fischler, a. d. Universiteit te München, Directeuren van de Deutsche Forschungsanstalt für Lebensmittelchemie; Dr. L. Randoin, Directrice van het Laboratoire de la Physiologie de la Nutrition te Parijs; Prof. Dr. Georg v. Wendt, Hoogleraar in de Physiologie aan de Universiteit te Helsingfors (Finland); Prof. Dr. A. Loewy, Direktor Schweizerisches Forschungsinstitut für Hochbergsklima und Tuberkulose, Davos; Prof. Dr. Knoll, Hoogleraar aan de Universiteit te Hamburg, Direktor v. d. Sportärztliche Untersuchungs- und Beratungsstelle der Universität, Hamburg; Prof. Dr. Martinez Vargas, Hoogleraar kindergeneeskunde te Barcelona (Sp.); en de Nederlandse onderzoekers: Prof. Dr. F. J. J. Buijtendijk, Hoogleraar-Directeur aan het Physiologisch Laboratorium der Rijksuniversiteit te Groningen; Prof. Dr. J. G. Sleeswijk, Hoogleraar in de Hygiëne aan de Technische Hoogeschool te Delft; Dr. W. F. Enklaar, kinderarts te Amsterdam; Dr. I. H. J. Vos, Oud-Wethouder van Amsterdam, Lid der Tweede Kamer.

Gedeponeerd Handelsmerk Cristallo S.A. Thusis (Suisse)

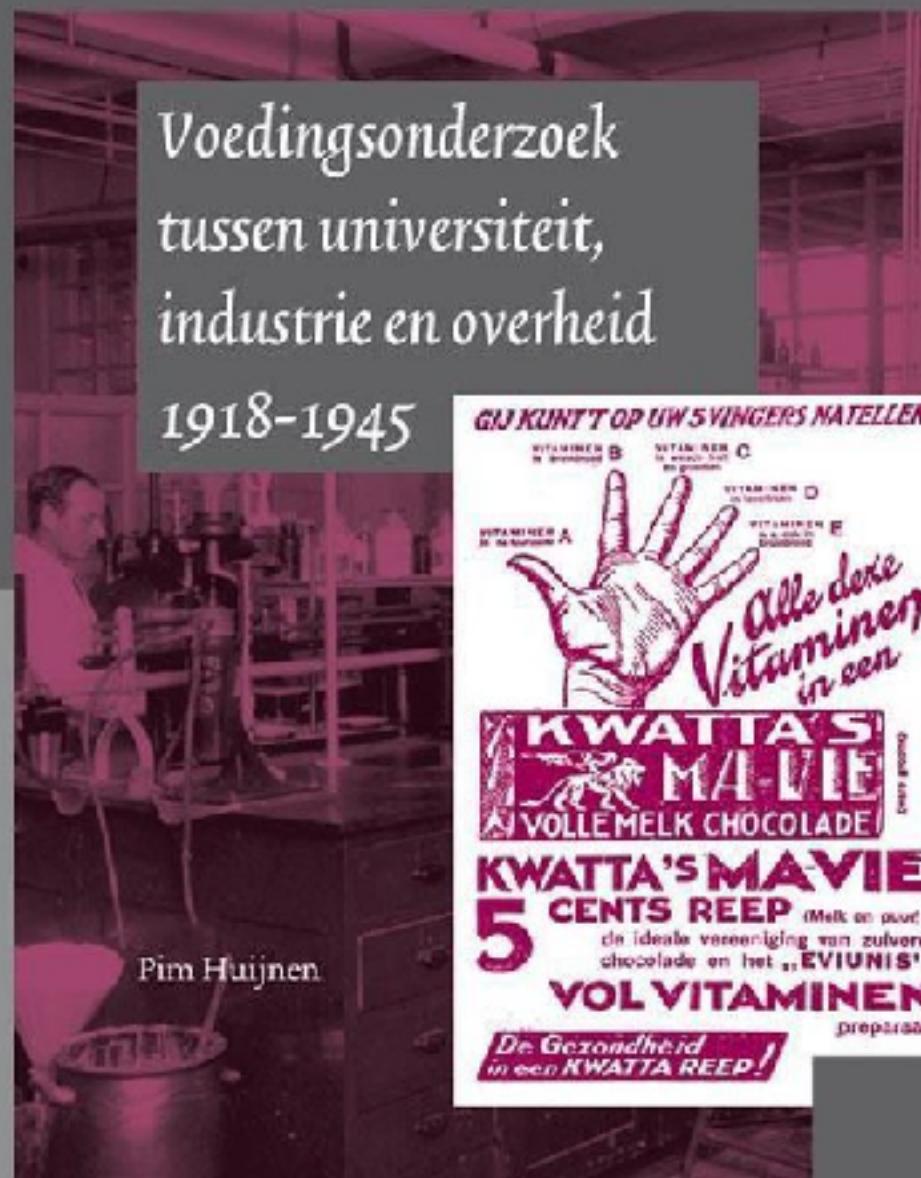
medici en tandartsen.

meerwaardig gemaakt. Het is **onderzocht**, **goedgekeurd** en **aanbevolen** door

N.V. v. Gist's Bakkerijen; G. J. Rossmöller; J. J. v. Spronsen's Bakkerijen; Kon. Bakkerijen C. Ullrich & Zn.; HAARLEM: F. C. Brug; N.V. Electr. Luxe Broodfabr. Henri J. Carels; N.V. Broodfabriek H. Franken Jr.; J. Habermehl, Heemstede; Pa. Wed. J. Hart & Zn.; J. de Heus; H. C. Kloet v.h. Broodfabr. "De Zeguw"; J. Hoel; J. G. Koldewijns; C. Schultens; C. Simons; N.V. Electr. Luxe Broodfabriek J. Smits & Zn.; J. v. Vossen; G. de Vries Gzn. Utrecht: Pa. Ansing; W. J. G. v. Gendt; Pa. v.h. J. de Leat; N.V. Luxe Brood- & Banketbakkerijen "Luhu"; Noteboom & Mulder; C. v. Rossen; D. P. Scher, Bakkerij "De Zeewoer" v.h. B. Hus. ALKMAAR: J. Brugman; C. A. v. d. Burg; P. Bijlsma; Eerste Hygiënische Broodfabriek; J. Kooij; H. Kooij; Pa. Landman; S. Moenau; C. Schider; D. Leguit te Schagen. HILVERSUM: Th. v. Altena, Bakkerij "De Zeewoer"; John Baile; J. Das; J. v. Dijk; Jann. Kuypers; H. W. Lucas; A. Stouterenbek; P. Koudstra; M. G. Reij; C. W. Wolterschut; J. Roosen; J. Koopman. AMERSFOORT: C. A. Steenvoort; W. C. Ramelaar; J. Hanhart; N.V. Bakkerij "De Galder" (Voorwaar!); H. Kuning & Zonen. DORDRECHT (en omgeving): J. C. v. Asperen; A. Kooij; P. H. van de Steenvoort, alle te Dordrecht; L. T. v.d. Linden, Rijsoord; Wed. J. Huljzer, Stichtseveer; W. J. Deenik; P. H. de Lange; J. Stienhouwer, alle te Alblasserdam; J. Maaskant; J. v. Nagelker, beide te Zuidwolle; L. v. d. Berg; H. J. Anibaerd. ARNHEM en OOSTSTREKEN: H. J. v. Asselt; N.V. Broodfabr. "Ceres"; Horstbakkerij A. Wanders, alle te Arnhem; J. M. C. Terapapen, Doesburg; Centrale Bakkerij, Dieren; Bakkerij "De Voerzorg", Velp; J. Kosling; W. Rikken, beide te Oosterbeek. KAMPER: Adr. Halle, H. Ligging; NIEUWE SCHANS: J. H. Heerema; GOES: L. Goeman; NOORDWIJK AAN ZEE: Julian de Witt; SCHIEDAM: L. Krommenieck; BLARICUM: B. E. Boers; DELFT: A. W. Unger; STELLENDAM: P. d. Hallenius; BOLSWARD: S. F. Faber; BUSSUM: G. v. Eijden; F. W. Lucas; T. Jansma; L. Rigter; J. J. P. Schut v.h. Paul C. Kaiser; A. Sikking; NIJMEGEN: Firma Snappers; WEESP: G. C. Wesseling.

MEERDERE ADRESSEN VOLGEN.

De belofte van vitamines

Über den Vitamingehalt von Eviunis (Vitophos).

Von

A. Scheunert, M. Schieblich und J. Reschke.

Mitteilung aus dem Tierphysiologischen Institut der Universität Leipzig.

[Eingegangen am 31. Januar 1933.]

Zusammenfassung.

Auf Grund der durchgeföhrten Versuche über den Gehalt von Eviunis (Vitophos) an Vitamin A, B (Gesamtkomplex) und D kommen wir in Übereinstimmung mit van Esveld zu dem Schluß, daß das genannte Präparat die Vitamine A und D nicht in nachweisbaren Mengen und den Vitamin-B-Komplex in sehr geringer Menge enthält.

Huijnen, Pim, 'Het wondermiddel van professor Buytendijk', *Studium* 4 (2010) 155-169.

Huijnen, Pim, *De belofte van vitamines. Voedingsonderzoek tussen universiteit, industrie en overheid 1918-1945* (Hilversum: Verloren, 2011)

Digitalisierung!

Delpher Kranten vitophos OR eviunis Uitgebreid zoeken

Terug naar kranten

922 krantenartikelen gevonden

Zoekterm Vitophos of eviunis X

Sorteer op relevantie Weergave L

Kies periode...

20e eeuw [922]

Soort bericht Advertentie [847]

Artikel [75]

Verspreidingsgebied Landelijk [218]

Nederlands-Indië / Indonesië [56]

Regionaal/lokaal [648]

Krantentitel Kies krantentitel...

Plaats van uitgave

Wat Professor Dr. F. J. J. Buytendijk, inzonderheid van „Eviunis” zegt.

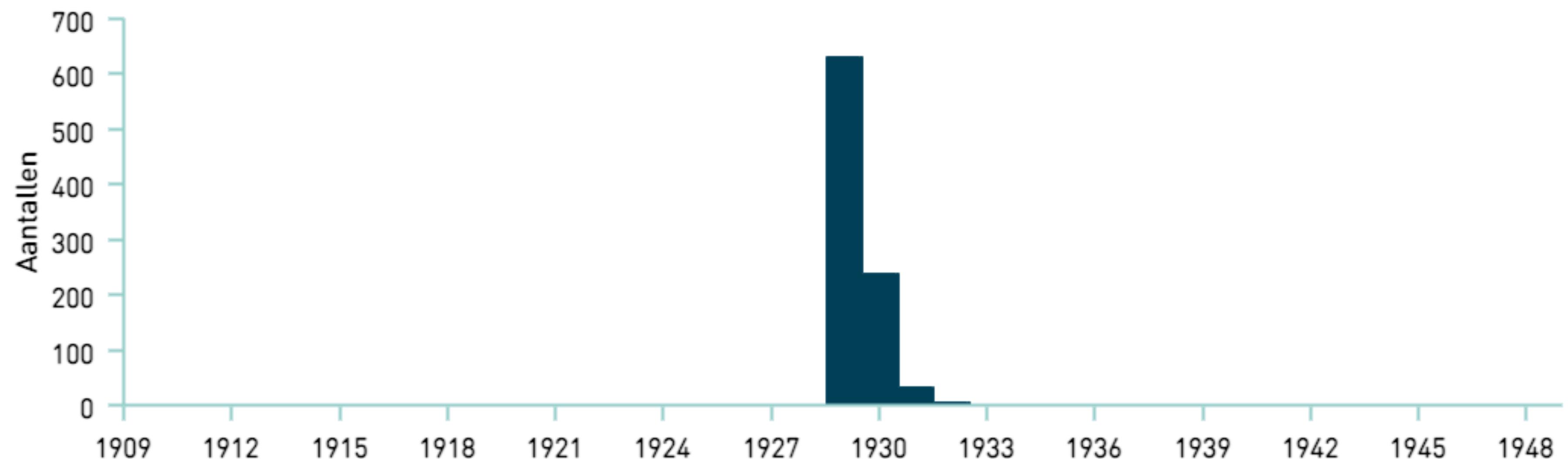
Lag het aanvankelijk stellig in ons voornemen voorloopig van dit onderwerp af te stappen tot de praktische waarde van de nieuwe vondst nieuwere bewijskracht vond, toch meenden wij den heer de B., waar deze aan de hand van een artikel van Professor van Leersum enige staving van het door hem in vorige ingezonden stukken betoogde, meende ontdekt te hebben, gelegenheid te moeten geven daarop nader terug te komen vooral waar hier zoo treffend door 2 zielen van één gedachten-gang werd getuigd.

Inmiddels bereikten ons nog van eenige leeken ingezonden stukken die het door den heer de B. tot dusver gepubliceerde trachten te ontzenuwen, ook al weer aan de hand van door Professoren samengestelde artikelen, waarbij het weekblad „Voeding en Hygiëne” eveneens als uitgangspunt wordt genomen. In deze nieuwe ingezonden stukken

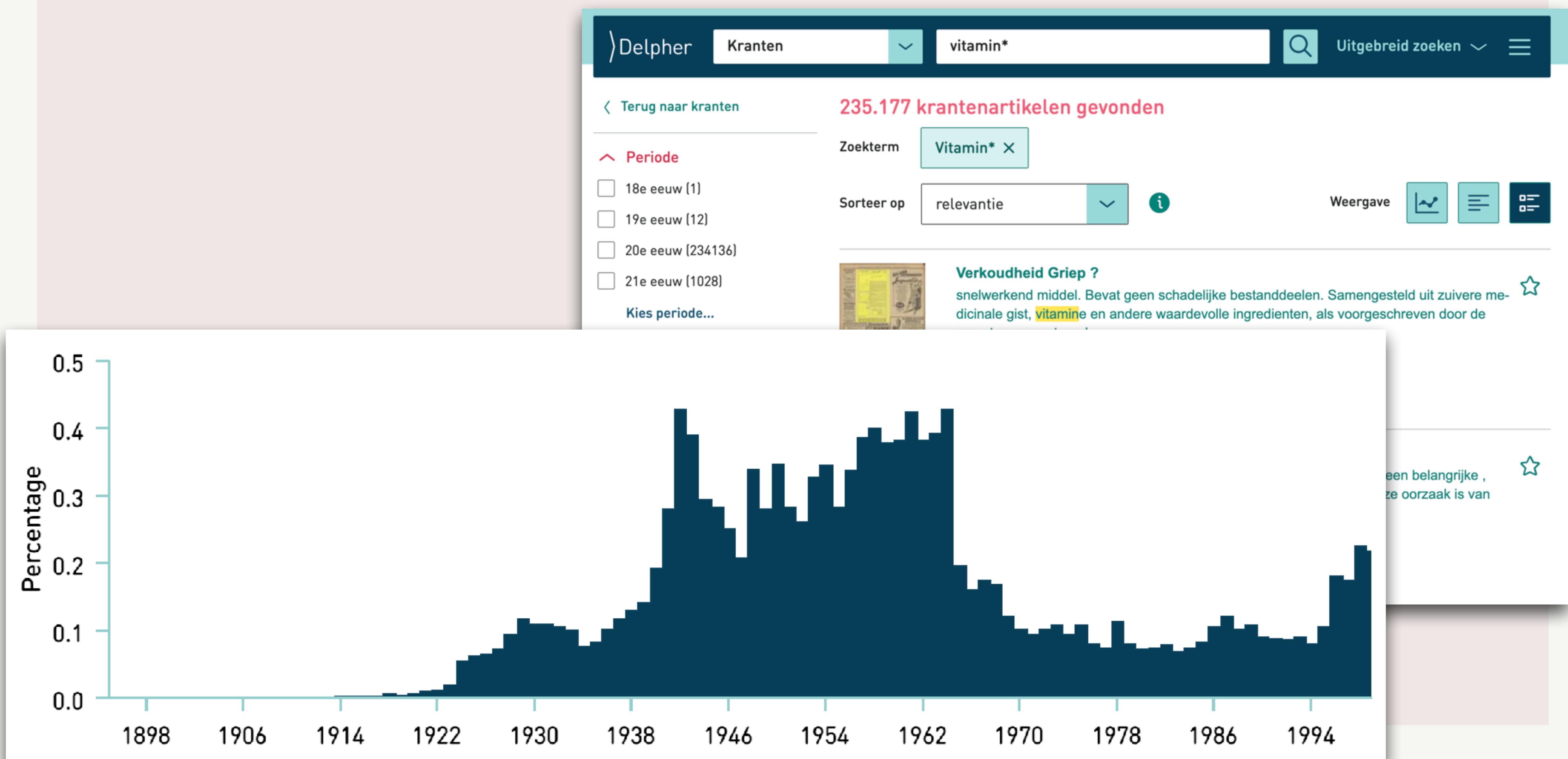
buitenland en thans ook in ons land met succes werkzaam is.

Dr. v. R. citeert uit mijn vorig stukje, dat versterkte vitamine-toevoer alleen bepleit kan worden voor „arbeiders, sportbeoefenaars en de velen, die om de een of andere reden niet onder de meest gunstige omstandigheden leven, of van wier lichaam veel gevorderd wordt”. Ik heb daarbij het oog gericht op de hogere klassen van de bevolking en vooral op alle zwaar arbeidenden, zoowel mannen als vrouwen, alsook op kinderen in hun groeiperiode.

Welke levensmiddelen zullen nu voor vitamineering in aanmerking komen? Zeer zeker moet hier aan margarine worden gedacht, zoals de heer v. R. terecht opmerkt. Maar ik ben het met den heer v. R. niet eens, dat deze margarine tenminste zooveel vitamines zou moeten bevatten

Digitalisierung!

Digitalisierung!

DEUTSCHES ZEITUNGSPORTAL

vitamin*

SORTIEREN NACH

ERGEBNISSE PRO SEITE

Relevanz

20

Deutsche Reichs-Zeitung. 1871-1934

Freitag, 05.03.1926

91. Das **Vitamin** reichle Nährmit el für unlere Jugend ! Scott' s Emulsion wirkt blutreinigend , fördert die Entwickelung und kräftigt den Knochenbau . Bel zurückgebliebenen und schwächlichen Kindern ist sie

1 Treffer in dieser Ausgabe

Düsseldorfer Stadt-Anzeiger. 1926-

Sonntag, 05.01.1930

Fleisch in die Frühstückstasche gehört , sondern daß dem **Vitaminbe** darf der Kinder durch ein **vitaminreiches** Schulfrühstück Rechnung getragen werden muß . Auf das Wort **Vitaminreich** kommi es an : man soll nicht

6 Treffer in dieser Ausgabe

Der Grafschafter. 1914-1945

Freitag, 30.05.1930

Ergebnisse filtern

Zeitraum

1894 1991

von 18 3 1894

bis 20 2 1991

Anwenden

Zeitung

- Hamburger Fremdenblatt 1.609
- Honnefer Volkszeitung 1.227
- Stuttgarter neues Tagblatt, südwestdeutsche Handels- und Wirtschafts-Zeitung 1.213
- Neckar-Bote, Heimatzeitung für Seckenheim und Umgebung 1.139

https://www.deutsches-zeitungspotral.de/search?query=vitamin*&issuepage=2

Von Eichmann bis zum Lockdown: Was uns große historische Datenmengen sagen

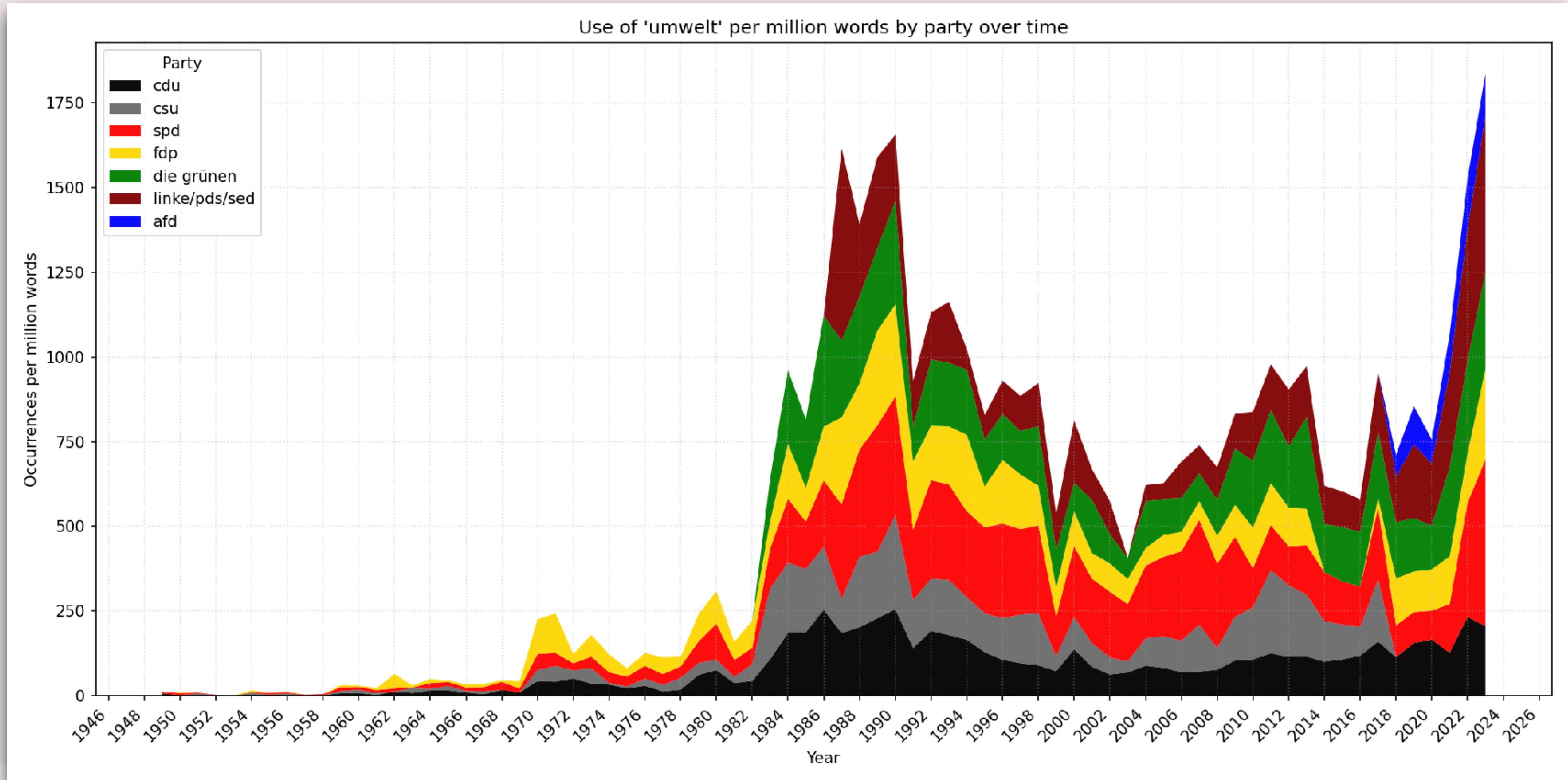
Alle Reden im Bundestag 1949-2023

Partei	Absolute Frequenz	Relativer Anteil (%)
SPD	1380705	26.59
CDU	1166683	22.47
FDP	631918	12.17
Die Grünen	426781	8.22
CSU	297414	5.73
Die Linke/PDS/SED	214680	4.13
AfD	59833	1.15

Gesamtzahl der Reden: 5.192.475

Gesamtzahl der Wörter: 225.898.267

Wie oft wurde zwischen 1949 und 2023 "Umwelt" im Bundestag gesagt?

W

United Nations

Report of the World Commission on Environment and Development

Our Common Future

UN Documents: Gathering a Body of Global Agreements has been compiled by the NGO Committee on Education of the Conference of NGOs from United Nations web sites with the invaluable help of information & communications technology.

50

40

Occurrences per million words

300

200

100

0

1946

1948

1950

1952

1954

1956

1958

1960

1962

1964

1966

1968

1970

1972

1974

1976

1978

1980

1982

1984

1986

1988

1990

1992

1994

1996

1998

2000

2002

2004

2006

2008

2010

2012

2014

2016

2018

2020

2022

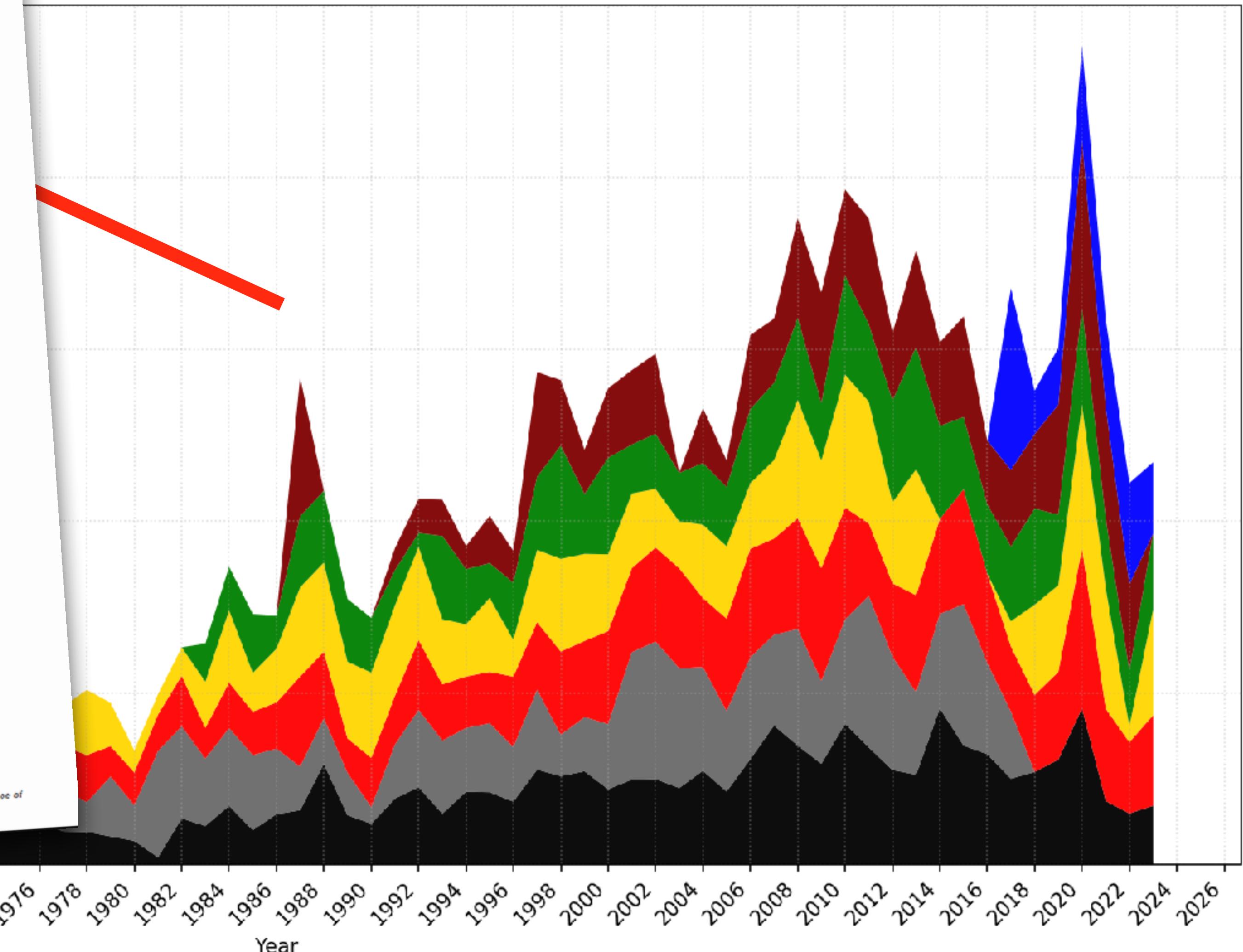
2024

2026

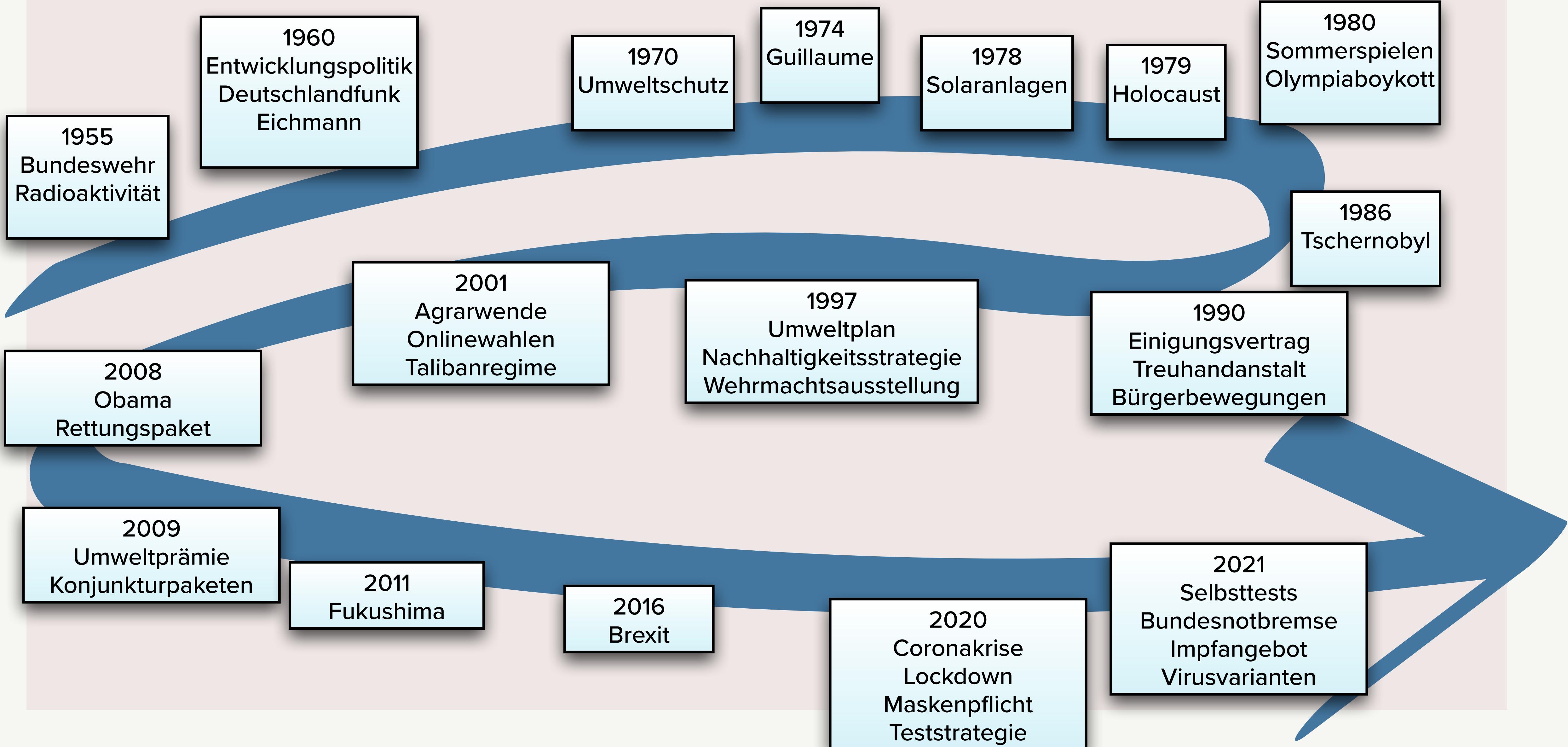
Year

Und 2023 "nachhaltig" im Bundestag gesagt?

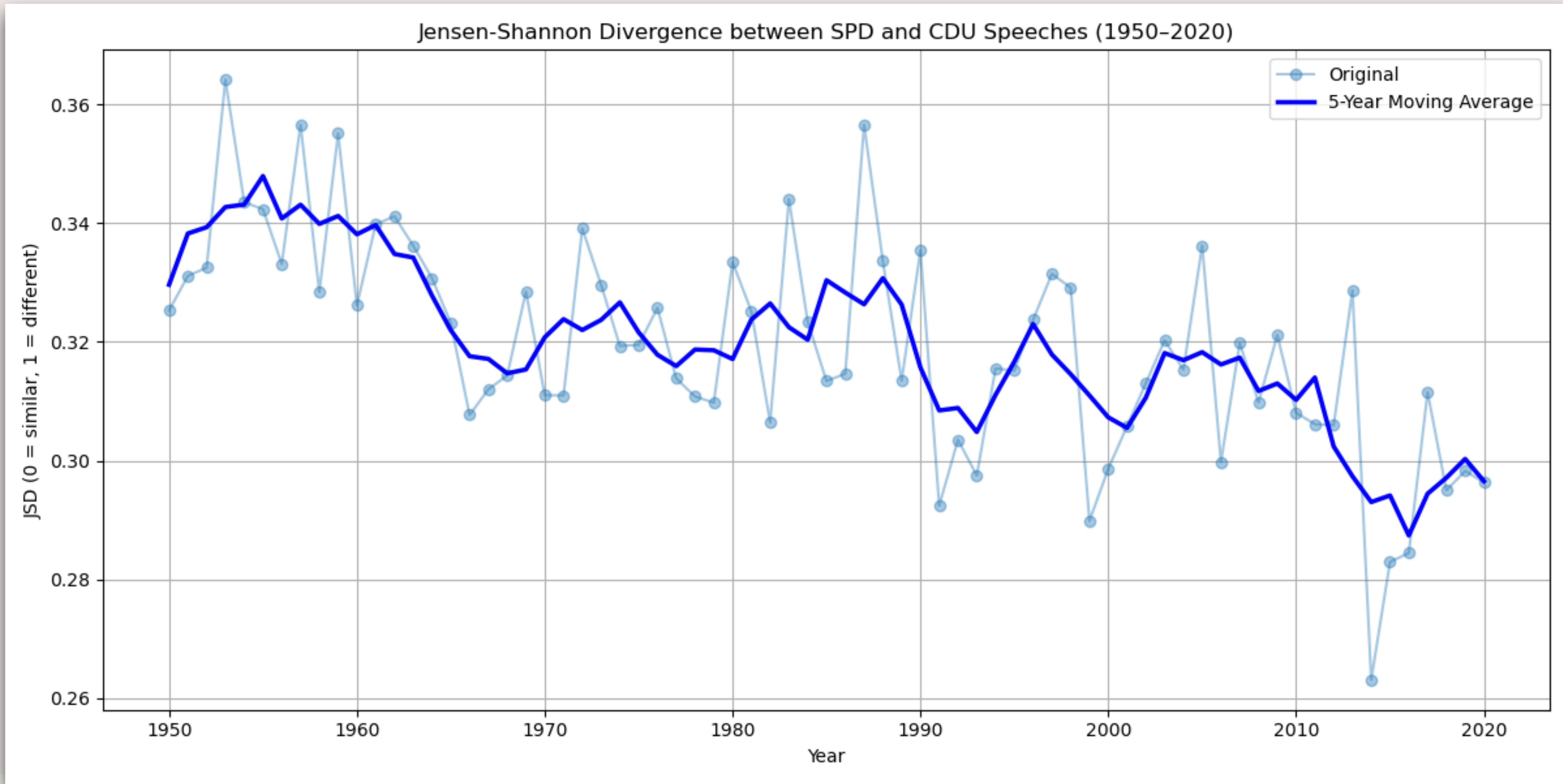
'nachhaltig' per million words by party over time

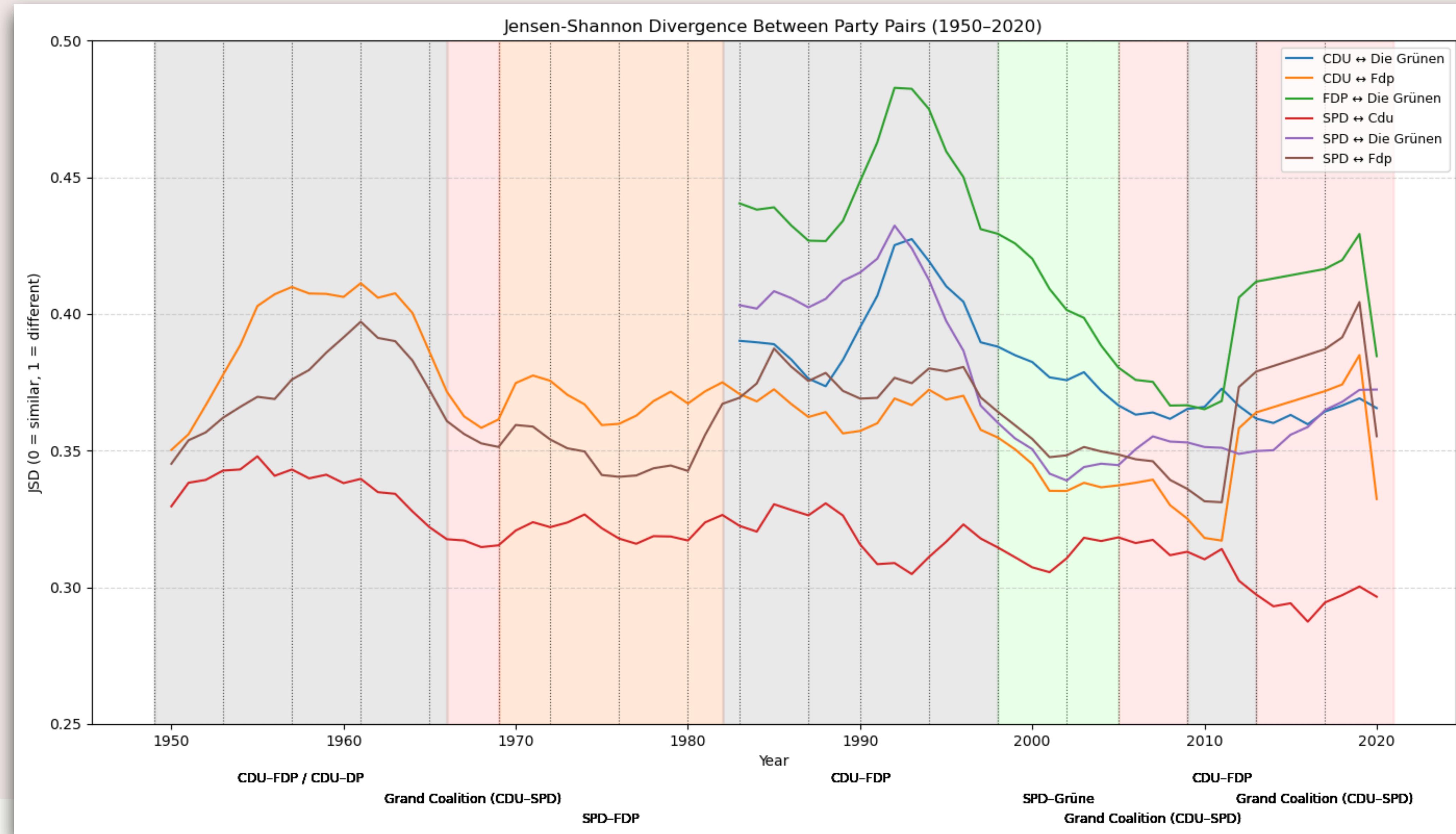
Einführung neuer Wörter pro Jahr im Bundestag

Wie unterschiedlich ist die Sprache verschiedener Parteien?

Wie unterschiedlich ist die Sprache verschiedener Parteien?

Wie unterschiedlich ist die Sprache verschiedener US-amerikanischer Präsidenten?

PNAS Nexus, 2024, 3, pgae431
<https://doi.org/10.1093/pnasnexus/pgae431>
Advance access publication 7 October 2024
Research Report

Quantifying the uniqueness and divisiveness of presidential discourse

Karen Zhou ^a, Alexander A. Meitus ^{a,b}, Milo Chase ^a, Grace Wang ^a, Anne Mykland ^c, William Howell ^{b,d} and Chenhao Tan ^{a,b,*}

^aDepartment of Computer Science, The University of Chicago, 5730 S Ellis Ave, Chicago, IL 60637, USA

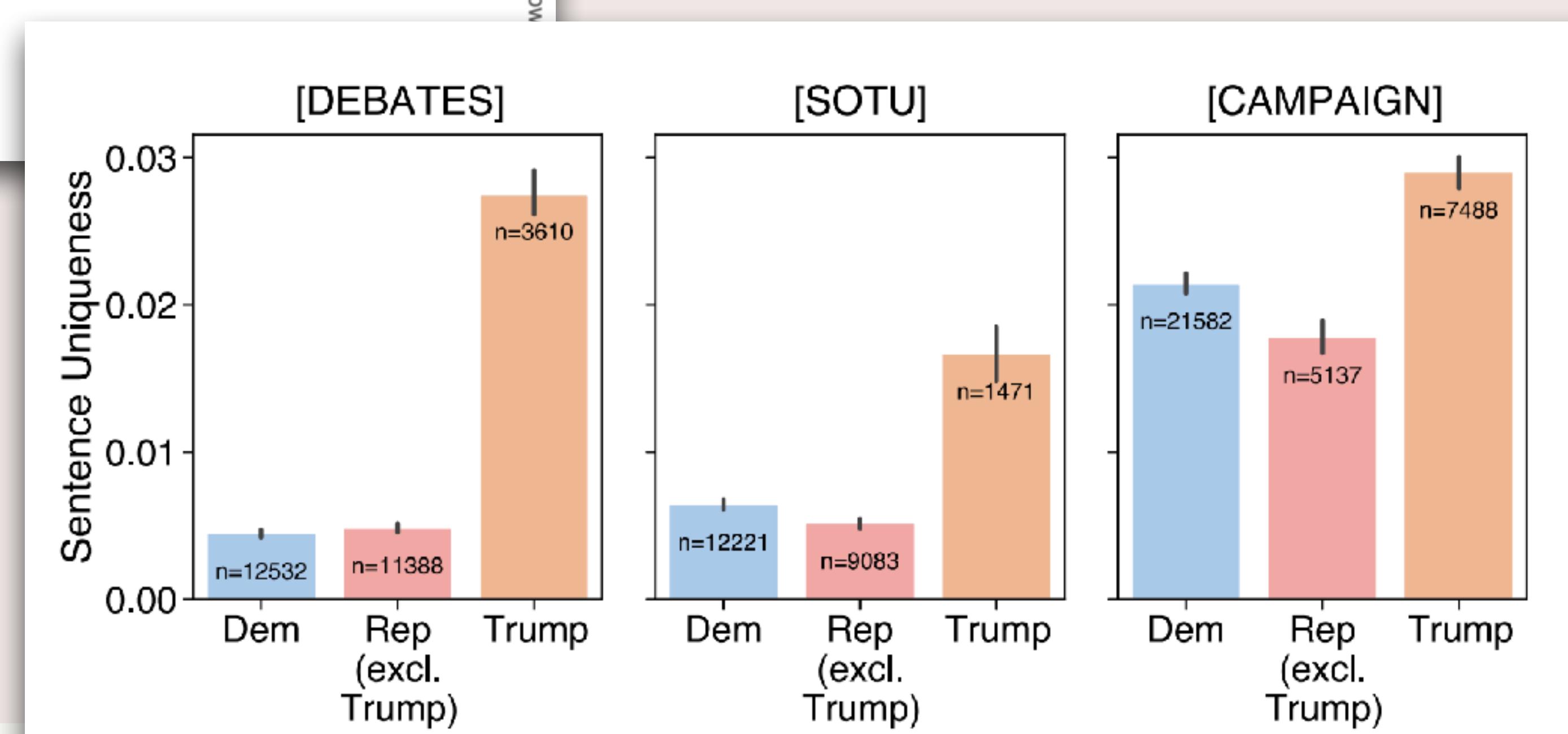
^bHarris School of Public Policy, The University of Chicago, 5730 S Ellis Ave, Chicago, IL 60637, USA

^cHarvard University, Massachusetts Hall, Cambridge, MA 02318, USA

^dDepartment of Political Science, The University of Chicago, 5730 S Ellis Ave, Chicago, IL 60637, USA

*To whom correspondence should be addressed: Email: chenhao@uchicago.edu

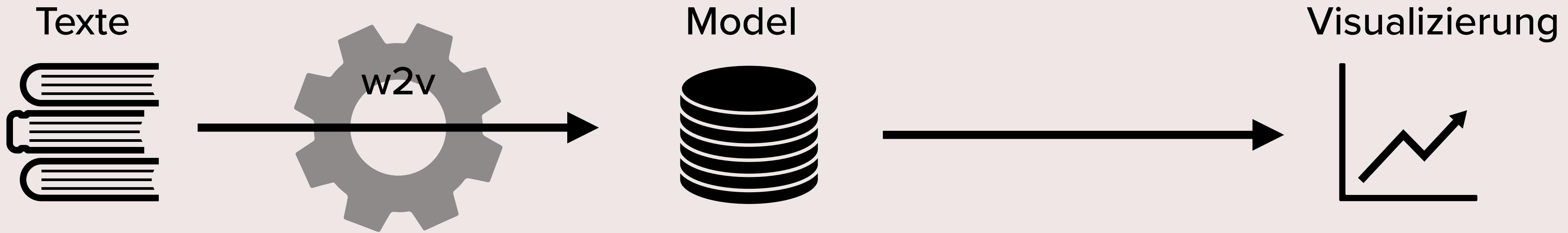
Edited By Katherine Ognyanova

**„Lebensordnung“ = „Landwirtschaft“:
Wie sich Sprache modellieren lässt**

Word Embedding Models

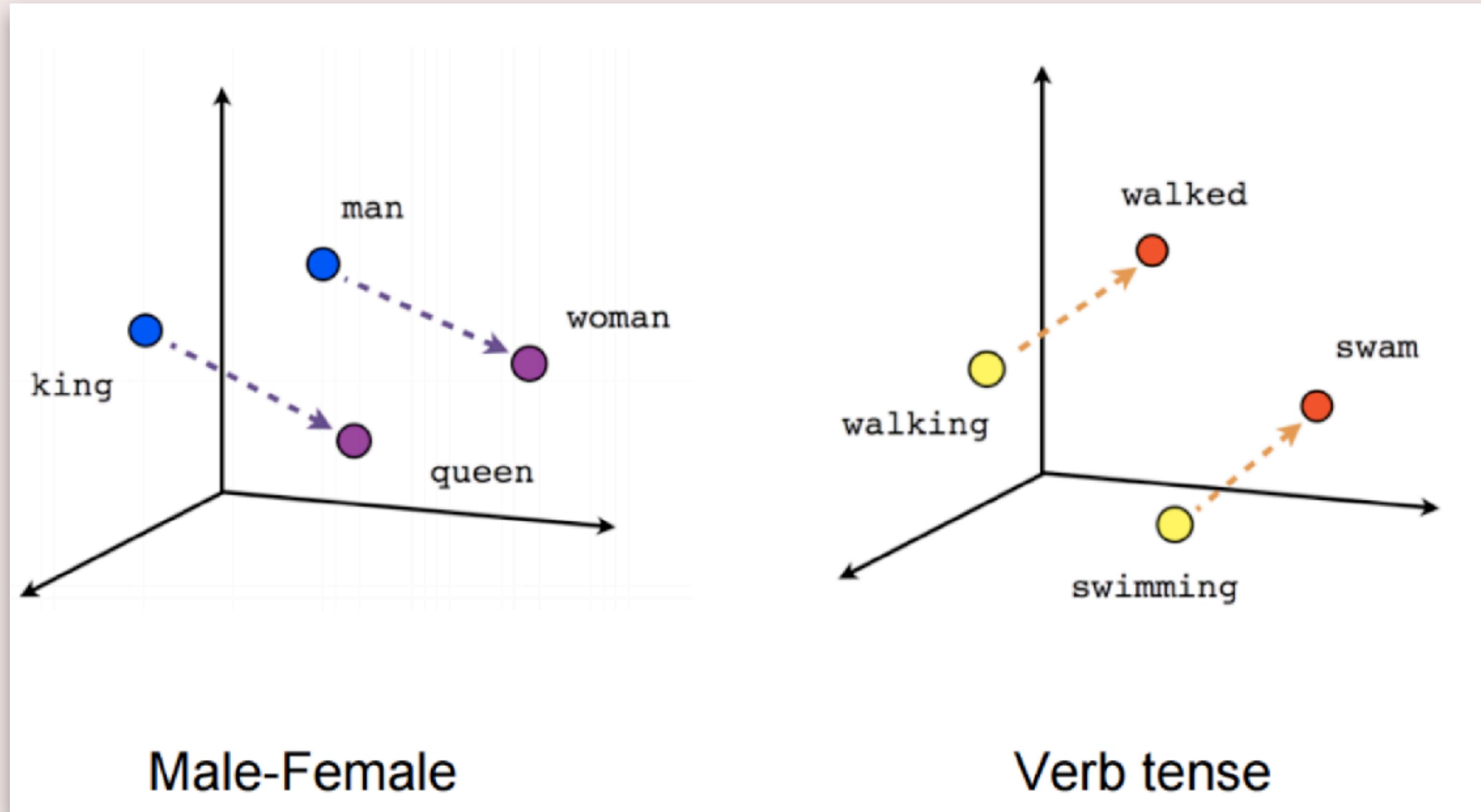

Die Katze sitzt im Baum.

Der Hund liegt im Korb.

Ich hatte früher mal einen Goldfisch.

Word Embedding Models

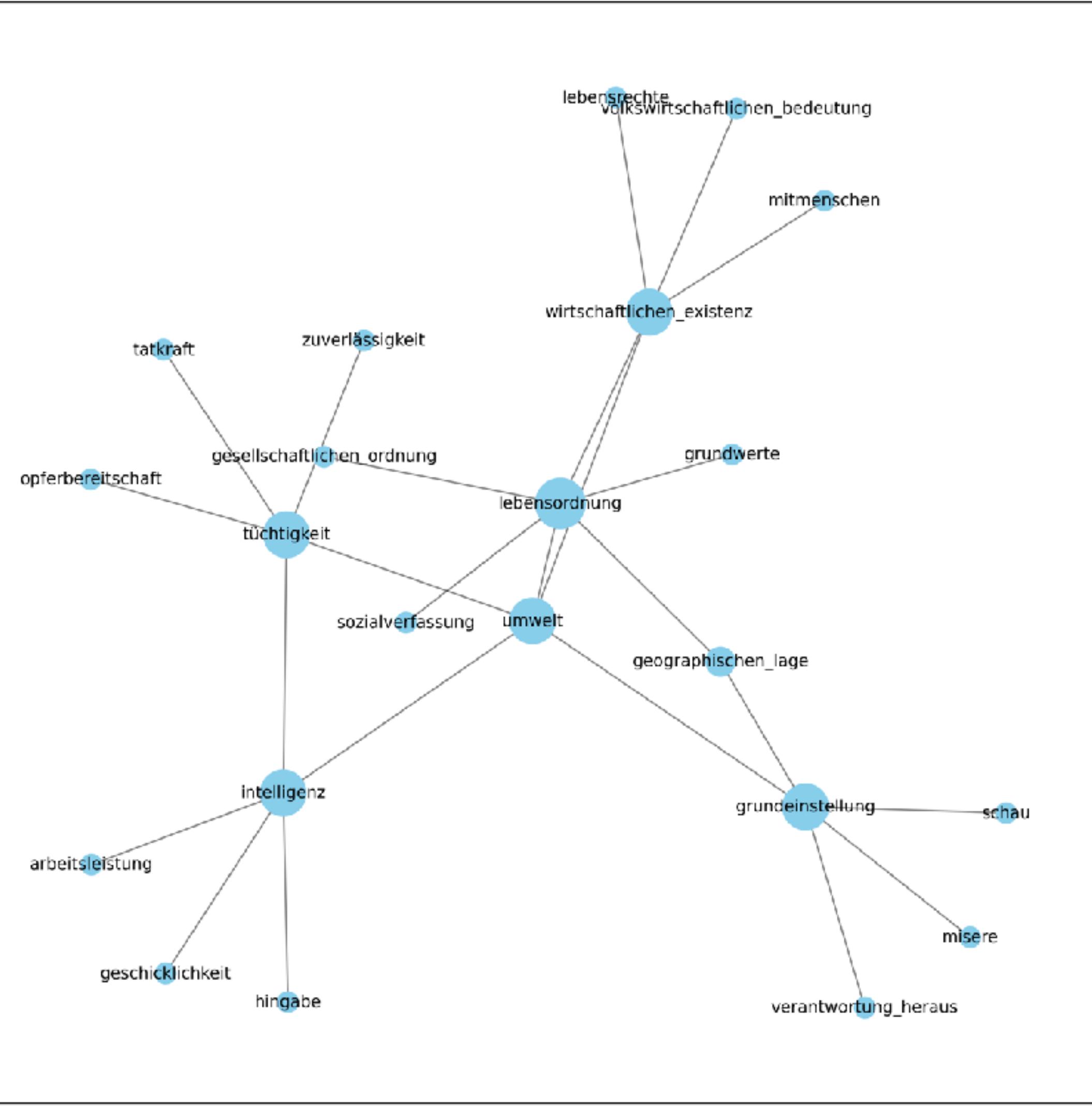
Quelle: Tomas Mikolov, Wen-tau Yih, and Geoffrey Zweig. 2013. [Linguistic Regularities in Continuous Space Word Representations](#). In Proceedings of the 2013 Conference of the North American Chapter of the Association for Computational Linguistics: Human Language Technologies, pages 746–751, Atlanta, Georgia. Association for Computational Linguistics. See also: Mikolov, T., Chen, K., Corrado, G., & Dean, J. (2013). “Efficient Estimation of Word Representations in Vector Space.” arXiv preprint arXiv:1301.3781.

Was MdB anstelle von „Umwelt“ sagen

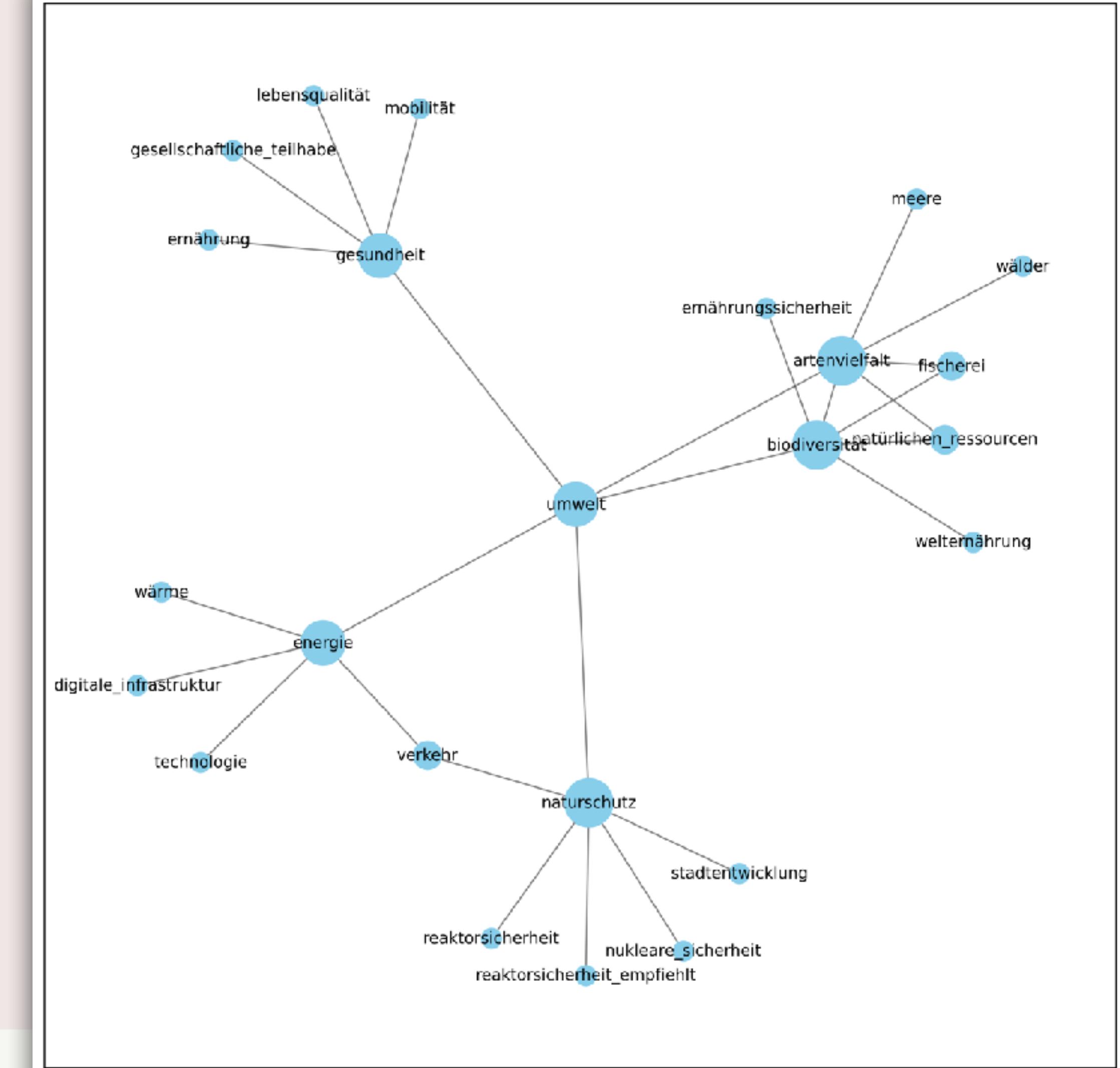
1949-1958	1973-1982	1985-1994	2009-2018
Lebensarbeit	Landschaft	Natur	Artenvielfalt
Intelligenz	Lebensverhältnisse	Nordsee	Biodiversität
Tüchtigkeit	Arbeitswelt	Menschlichen Gesundheit	Energie
Lebensordnung	Natürlichen Umwelt	Landschaftspflege	Gesundheit
Wirtschaftlichen Existenz	Bedürfnisse	Gesundheit	Landwirtschaft
Denkweise	Privatsphäre	Wälder	Ernährung
Nachbarschaft	Daseinsvorsorge	Erdatmosphäre	Ökologie
Machtstellung	Lebensbedingungen	Landwirtschaft	Natur
Grundeinstellung	Mobilität	Gentechnologie	Naturschutz

Was MdB anstelle von „Umwelt“ sagen

Network of most similar words of 'umwelt' in the Bundestag between 1949 and 1958

Network of most similar words of 'umwelt' in the Bundestag between 2009 and 2018

Was MdB anstelle von „Schande“ sagen

1967-1976	1979-1988	1991-2000	2015-2024
Anmassung	Anmassung	Pflichtübung	Milchmädchenrechnung
Verlegenheitslösung	Entgleisung	Schweinerei	Lachnummer
Gefährliche Sache	Scheinlösung	Entgleisung	Einzelfallentscheidung
Realistische Politik	Fehlleistung	Missgeburt	Fehlinterpretation
Pflichtübung	Alibiveranstaltung	Luftblase	Fehlleistung
	Übertreibung	Provokation	Fata Morgana
	Fälschung	Anmassung	Sensation
	Provokation	Böswillige Unterstellung	
	Sinnvolle Ergänzung	Schauberanstaltung	

Was MdB anstelle von „Schande“ sagen

Period: 1 · Session: 11 · Date: 1949-09-30 · Chair: False · Interjection: False · MPID: 16479 · Party: ['spd'] · Constituency: Detmold

.... dass die meisten Sozialdemokraten nach den Lehren, die sich aus dem Zusammenbruch der Weimarer Republik ergaben, in einer Arbeiterpartei die Voraussetzung für die Konsolidierung der politischen Verhältnisse in einer neuen demokratischen Republik sahen. Dieser ehrlichen Überzeugung sind sie auch dann noch gewesen, als die Verschmelzung in der Ostzone unter Umständen vor sich ging, die einer Überrumpelung gleichkamen. Die meisten von ihnen, bis auf die, die aus Ehrgeiz oder anderen Motiven handelten, haben ihren Irrtum bald eingesehen. Ein politischer Irrtum ist noch keine Schande. Ich habe diesen Worten nichts hinzuzufügen, aber es bleibt ein Irrtum und, wie ich hinzusetze, ein äusserst verhängnisvoller Irrtum. Es wäre manches, vielleicht sogar sehr viel in der Entwicklung der letzten fünf Jahre nicht nur in der Sowjetzone Deutschlands anders gelaufen, wenn dieser verhängnisvolle Irrtum im Mai 1946 nicht passiert wäre.

Period: 1 · Session: 232 · Date: 1952-10-02 · Chair: False · Interjection: False · MPID: 20067 · Party: ['fdp']

„Das ist doch eine Schweinerei; der Kerl gehört aufgehängt.“ Das ist eine ganz natürliche Reaktion, geboren aus der ganzen Vergangenheit, mit der wir belastet sind. Das ist natürlich. Dann kommen die Befürworter der Todesstrafe und schreien

Period: 6 · Session: 162 · Date: 1972-01-19 · Chair: False · Interjection: False · MPID: 16679 · Party: ['spd'] · Constituency: Oldenburg

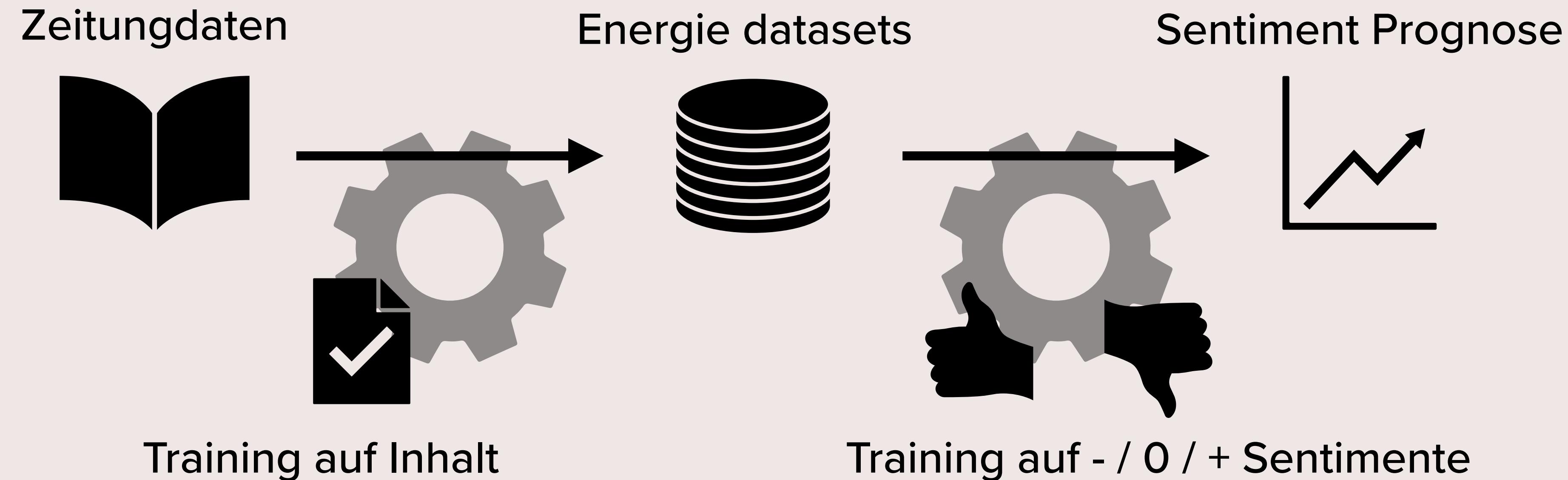
— Ich sage das ja nur deshalb noch einmal, weil die Frage der Leistung aufgekommen ist. Die Frage der Leistungshöhe mit Steigerungen auf Grund von Verpflichtungen, z. B. Krankenhauskosten, stellt sich doch für jede Krankenkasse. Das ist nicht eine Frage, die diese Krankenkasse allein zu lösen hat. Das ist der eine Punkt. Der zweite Punkt betrifft die Sparsamkeit. Verehrte Frau Kollegin Kalinke, zum einen ist vorgesehen, dass alle Landkrankenkassen eingegliedert werden. Zum anderen wollen wir Landkrankenkassen schaffen, die auf Grund ihrer ganzen Verwaltungsstruktur überschaubar und auch so mitgliederstark sind, dass sie ihre ärztlichen und anderen heilfürsgerischen Leistungen optimal vollziehen können. In diesem Zusammenhang — gerade bei der Heilfürsorge, beim Sanatoriumsaufenthalt — bietet sich doch der Gleichklang zwischen Berufsgenossenschaft, Alterskasse und Krankenkasse an. Ich habe „Heilfürsorge“ gesagt. Ich wollte „Heilvorsorge“ sagen. Ich bitte um Entschuldigung. Das war eine Freudsche Fehlleistung.

LLMs und generative KI in der Geschichtsforschung, oder: wie heiß sind wir auf Erdgas?

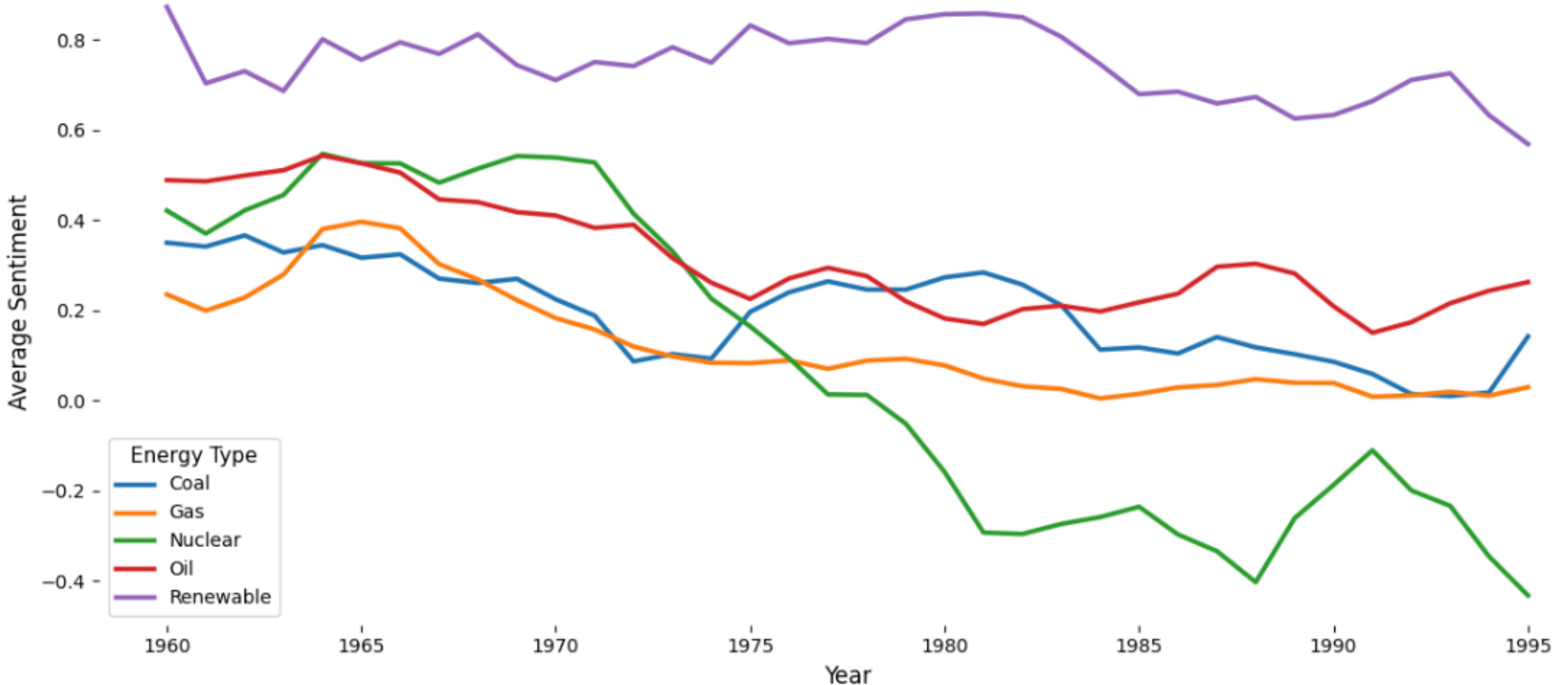

Sentimentanalyse auf Basis maschinellen Lernens

In Zusammenarbeit mit: Maud Berb  , Anastasia Giachanou, Marin Kuijt, Modhurita Mitra, Shiva Nadi Najafabadi, Gertjan Plets, Edo Storm, Jaap Verheul, Parisa Zahedi

Annual Mean Sentiment by Energy Type (Gas, Coal, Oil, Nuclear, Renewable) (Binary Classification)

label_maud	label_ai	reason	key_phrases
0.0	0.0	The article takes a neutral, factual tone discussing coal consumption patterns and policy changes in relation to the emergence of natural gas, without expressing clear positive or negative views about coal itself	[70 procent va
1.0	0.0	The text presents a neutral, factual discussion of coal's economic challenges and potential solutions, comparing it to oil/gas without taking a clear stance for or against coal	[geen reden or
1.0	-1.0	The text shows clear negative sentiment towards coal, with power plants ('centrales') being unhappy about being forced to use more Dutch coal despite its rising prices and their preference for other fuel sources	[kolen willen d
1.0	0.0	The article takes a balanced view discussing how natural gas will impact coal usage, acknowledging some negative impacts but also highlighting potential compensatory measures and opportunities	[aardgas geen
1.0	1.0	The text advocates for maintaining and protecting European coal production as an essential energy source for Europe's future economic growth, viewing it as a necessary solution to anticipated energy shortages	[het onontkoor
-1.0	-1.0	The text expresses pessimism about the economic viability of coal exploitation at the Beatrix mine, suggesting that even though coal deposits exist, their extraction is not expected to be profitable	[men verwacht
-1.0	-1.0	The text suggests coal will become less competitive and less important after 1970 due to nuclear energy being cheaper. Coal is portrayed as becoming obsolete for strategic energy security, with its only remaining significance being its role in the chemical industry.	[na 1970 de ar
0.0	0.0	The text discusses coal in a neutral, matter-of-fact way as part of the existing energy supply, alongside oil. There is no clear positive or negative bias towards coal specifically.	[harmonische a
1.0	0.0	The text takes a neutral, analytical tone comparing coal mining productivity between the US and European Community, focusing on factual differences in geological conditions and production efficiency without expressing clear positive or negative views.	[fundamentele
-1.0	-1.0	The article portrays coal as problematic, highlighting issues like dust production, daily maintenance hassles, and increasing costs, especially for higher quality coal needed for modern convectors	[stoken met ko
0.0	-1.0	The article describes a general decline in coal mining capabilities across European regions, with accelerated reductions in French, Dutch and South Belgian basins. While some areas show slight recovery, the overall trend is negative.	[onderbreking
-1.0	-1.0	The article describes declining demand for coal in West Germany, excess supply without buyers, and increasing competition from cheaper foreign coal, painting a negative picture of the coal market's prospects	[1,9 procent m
-1.0	-1.0	The text portrays coal as a struggling industry facing challenges from natural gas, suggesting coal mining is under pressure and causing problems in Limburg. It implies coal should be used for chemical processing rather than electricity generation.	[De kolenmijnb
0.0	0.0	The text presents factual projections about coal and energy needs in the EEC without expressing positive or negative opinions about coal specifically. It simply reports production and consumption figures.	[Beschikbaar u
1.0	0.0	The text takes a balanced, pragmatic view of coal, discussing both its limitations and strategic importance for energy security, particularly for electricity production. It acknowledges coal's declining competitiveness while recognizing its role in the energy mix.	[een Europese
0.0	0.0	The text takes a neutral, matter-of-fact tone about coal, presenting it as one of several necessary energy sources while raising practical questions about its future role alongside nuclear energy	[Kolen, olie, aa
1.0	0.0	The text discusses coal in a neutral, factual way when comparing energy equivalents between natural gas and coal, and mentions coal mines without expressing positive or negative opinions	[een miljard ku
1.0	1.0	The text portrays coal very positively as a strategic and abundant resource, emphasizing the vast reserves in the US (550 billion tons) and highlighting its importance for energy independence and economic benefits	[550 miljard to
0.0	0.0	The text presents factual information about coal consumption and production numbers in West Germany without expressing any positive or negative opinions	[steenkoolverb
0.0	0.0	The text discusses coal mines primarily in a neutral, factual way as a historical location factor for steel industry, noting that their proximity has largely lost importance as a determining factor for steel plant locations	[de aanwezig
-1.0	-1.0	The article expresses serious concerns about the declining coal mining industry in Limburg, highlighting unemployment risks, increasing competition from other energy sources like natural gas and nuclear power, and the government's role in addressing the crisis.	[moeilijkheden
0.0	0.0	The article takes a neutral, factual tone reporting on coal consumption statistics and future projections across Europe, without expressing clear positive or negative views about coal as a fuel source	[verbruik van k
1.0	1.0	The article presents an optimistic view of coal's future, particularly regarding household coal where there is a structural shortage in the ECSC area. The minister expresses confidence in real placement opportunities for industrial coal.	[bijzonder optim
0.0	-1.0	The article indicates declining demand for coal across multiple sectors, reduced production forecasts, and Belgian protests about overly optimistic projections, suggesting a negative outlook for the coal industry	[daling van de
-1.0	-1.0	The text indicates a clear shift away from coal, with coal's share of fuel usage dropping significantly from two-thirds to one-third over a decade, being replaced by oil and gas	[Het land zelf s
-1.0	-1.0	The article describes an ongoing coal crisis in the EEC, with declining coal usage, massive unsold stockpiles, falling profits, and decreasing market share compared to oil. It characterizes the situation as a 'triest jubileum' (sad anniversary).	[de kolencrisis
-1.0	-1.0	The article describes a general decline in coal mining capabilities across multiple regions, with accelerated reductions in French, Dutch and South Belgian basins. While some areas show slight recovery, the overall trend is negative.	[algemene inkr

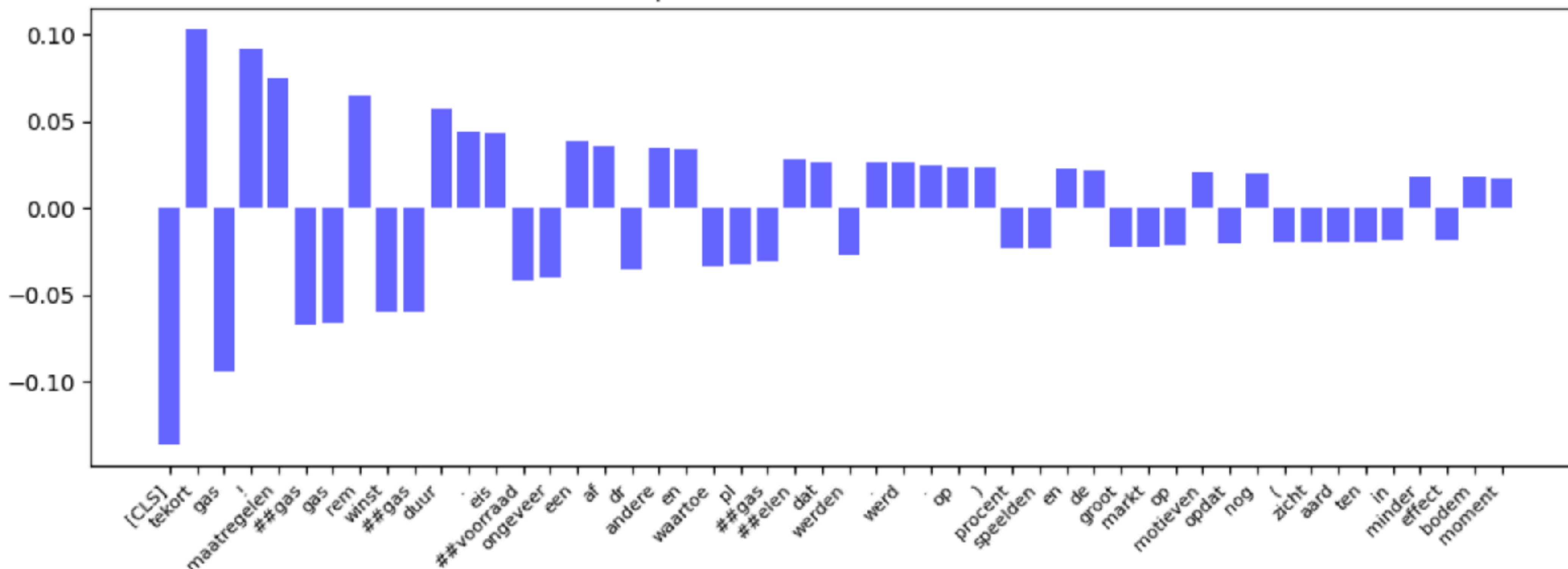
Article

dr. eisma zegt het tekort werd geopenbaard op een moment, dat ook prijsverhogingen doorgevoerd werden met de bedoeling de afzet af te remmen de bodem van de gasreserves zou in zicht zijn. ongetwijfeld speelden bij deze maatregelen echter ook andere motieven een rol het verminderen van het marktverstorend effect van het goedkope aardgas ten opzichte van de duurdere olie, het maken van een grotere winst, waartoe de mogelijkheid was ontstaan doordat! a) veel industrien en een groot deel van de huishoudens (plm. tachtig procent) op aardgas zijn overgegaan (wat niet zo direct weer is terug te schakelen op olie, zeker niet zolang aardgas en olie ongeveer even duur zijn) en b) de vraag nog steeds groot is, en tenslotte een streven de aardgasvoorraad minder snel uit te putten opdat er langer gas voorradig blijft (wat ook aantrekkelijk is in verband met de toekomstige prijsverhogingen).

Attribution Plot

Top 20 Token-Level Attributions

**Was nützen Historiker noch in Zeiten von
KI?**

Working with AI: Measuring the Occupational Implications of Generative AI*

Kiran Tomlinson¹, Sonia Jaffe¹, Will Wang¹, Scott Counts², and Siddharth Suri¹

¹Microsoft Research

²Microsoft

Table 3: Top 40 occupations with highest AI applicability score.

Job Title (Abbrv.)	Coverage	Cmpltn.	Scope	Score	Employment
Interpreters and Translators	0.98	0.88	0.57	0.49	51,560
Historians	0.91	0.85	0.56	0.48	3,040
Passenger Attendants	0.80	0.88	0.62	0.47	20,190
Sales Representatives of Services	0.84	0.90	0.57	0.46	1,142,020
Writers and Authors	0.85	0.84	0.60	0.45	49,450
Customer Service Representatives	0.72	0.90	0.59	0.44	2,858,710
CNC Tool Programmers	0.90	0.87	0.53	0.44	28,030
Telephone Operators	0.80	0.86	0.57	0.42	4,600
Ticket Agents and Travel Clerks	0.71	0.90	0.56	0.41	119,270
Broadcast Announcers and Radio DJs	0.74	0.84	0.60	0.41	25,070
Brokerage Clerks	0.74	0.89	0.57	0.41	48,060
Farm and Home Management Educators	0.77	0.91	0.55	0.41	8,110
Telemarketers	0.66	0.89	0.60	0.40	81,580
Concierges	0.70	0.88	0.56	0.40	41,020
Political Scientists	0.77	0.87	0.53	0.39	5,580
News Analysts, Reporters, Journalists	0.81	0.81	0.56	0.39	45,020
Mathematicians	0.91	0.74	0.54	0.39	2,220
Technical Writers	0.83	0.82	0.54	0.38	47,970
Proofreaders and Copy Markers	0.91	0.86	0.49	0.38	5,490
Hosts and Hostesses	0.60	0.90	0.57	0.37	425,020
Editors	0.78	0.82	0.54	0.37	95,700

Historische Kontextualisierung

Schau dir dieses Bild an. Wie würde ein Wissenschaftshistoriker, der sich in die Vitamingeschichte spezialisiert hat, die Behauptungen in der Werbung auswerten?

👉 Fazit eines Wissenschaftshistorikers:

Die Anzeige zeigt weniger einen realistischen Nährwert, sondern vielmehr, wie Vitamine in den 1920er/30er Jahren zu kulturellen Symbolen für Gesundheit und Modernität wurden. Sie illustriert die frühe Phase der „Vitaminisierung“ von Lebensmitteln, in der wissenschaftliche Entdeckungen selektiv vereinfacht, übertrieben und zur Absatzsteigerung genutzt wurden.

Quelle: ChatGPT5, 12.09.2025

Historische Kontextualisierung

Kinder mit Rachitis. Quelle: Wellcome Collection, M0003399EB

Ein umwälzendes Verfahren
zur Beseitigung des Lebertran-Geschmacks!

Ein neuer Medizinal-Lebertran mit bisher
ungekannten Qualitäts-Eigenschaften kommt
in den Handel unter der Bezeichnung:

VITANOVA-LEBERTRAN

„VITANOVA“ - Lebertran ist vollkommen rein — ohne Beimischung — und auf Grund eines besonders geschützten Verfahrens frei von dem unangenehmen Geschmack u. Geruch anderer Lebertran-Sorten! Der mit Lebertran - Einnehmen verbundene Widerwille fällt somit fort!

„VITANOVA“ - Lebertran sollte von allen Kindern und schwächlichen Personen regelmäßig genommen werden.

„VITANOVA“ - Lebertran vereinigt eine große Fettmenge mit einem außerordentlich hohen Vitamin-Gehalt, der etwa dem 300fachen der Naturbutter entspricht!

„VITANOVA“ - Lebertran ist ein vorzügliches Vorbeugungsmittel gegen viele Krankheiten wie: Tuberkulose, Englische Krankheit usw. und ihre Folgeerscheinungen.

Mütter!

Wollt Ihr gesunde, kräftige, rotbäckige Kinder,
so gebt ihnen „VITANOVA“ - Lebertran!

„VITANOVA“ - Lebertran ist nur in Original-Flaschen in Apotheken und Drogerien erhältlich.

Alleinhersteller:
A/S Vitanova, Oslo, Norwegen
Fabrik; Svolvär, Lofoten

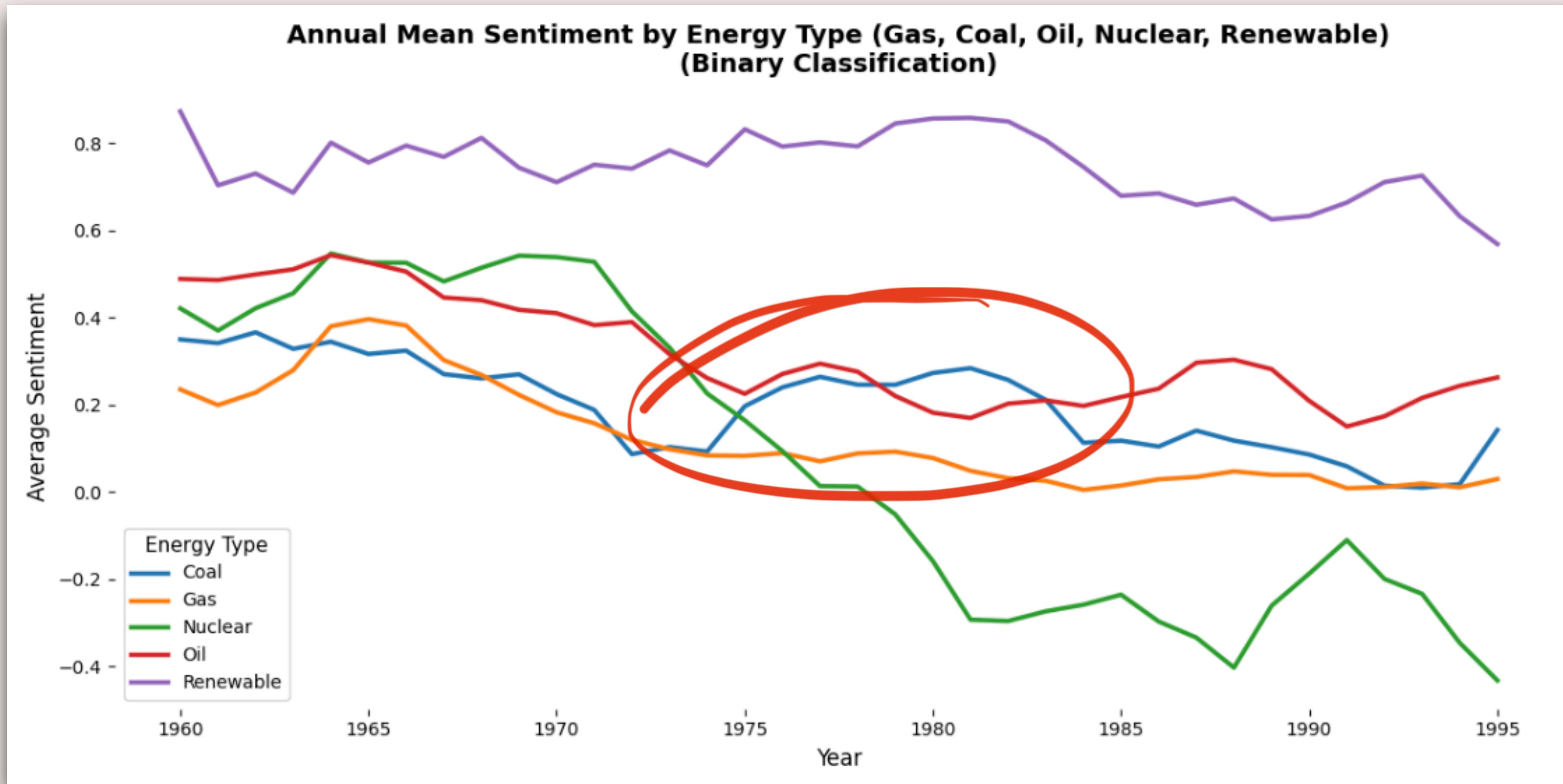
Import und Niederlage:
Hans Fernbach, Hamburg 36
Große Bleichen 16-18

Auf der Ausstellung „Unser Kind“ Stand 174.

VITANOVA
Schutzmarke

Vitanova-Lebertran Werbung im Hamburger Fremdenblatt, Abendausgabe, 27.05.1927, S. 10. <https://www.deutsche-digitale-bibliothek.de/newspaper/item/H2CD54KS5HKLWWDZGMEMDDEYG5BUQJVE?issuepage=10>.

Perspektivität

Shell Nederland in brochure :

Steenkool: een goed alternatief,

AMSTERDAM - Steenkool is zeker een goed alternatief voor olie en aardgas, maar dan zijn wel op korte termijn maatregelen noodzakelijk wil de beoogde geringere afhankelijkheid van geïmporteerde olie in 1985 zijn gerealiseerd. Dit blijkt uit een brochure over steenkool van Shell Nederland. De totale wereldproductie van steenkool bedraagt ongeveer 2,5 miljard ton per jaar, wat neerkomt op nog geen half procent van de economische winbare reserves in de wereld. Deze bedragen op het ogenblik 636 miljard ton, waarvan 188 miljard ton in Noord-Amerika wordt aangetroffen. Volgens een recent rapport van de Werkgroep Alternatieve Energiestrategieën zou de wereldproductie van steenkool buiten de Sovjet-Unie, Oost-Europa en China tegen het jaar 2000 naar schatting driemaal zo groot kunnen zijn als nu.

Quelle: Nederlands Dagblad,
02.02.1978

Het debat rond de energiecrisis

Steenkool – energiebron met tal van toepassingsmogelijkheden

Bij de verbetering van de energievoorziening kunnen nieuwe energiebronnen of nieuwe toepassingen van klassieke energiedragers een belangrijke rol spelen.

Wat wind- en met name zonne-energie betreft, deze energievormen kunnen een aanzienlijk aandeel leveren in het kleinschalige gebruik (bijvoorbeeld verwarming en warmwatervoorzieningen in woningen). Men moet echter niet hopen dat deze energiedragers in de toekomst een belangrijke rol kunnen gaan spelen voor het energieverbruik op grote schaal.

Nu wil de Hoogoven-directie vierhonderd mensen via de Joegoslavie-

seerd gas) kan worden bewaard én in stabiele toestand kan worden gehouden. Men is er reeds in geslaagd een temperatuur te bereiken die hoog genoeg is voor kernfusie. Maar om deze toestand stabiel te maken, dat is nog niet gelukt.

Afvalprobleem

Het volgende probleem is toch ook radio-activiteit. Het eindproduct is niet radioactief. Maar tijdens de kernfusie komen er gammastraling van zeer hoge energie en neutronen vrij. Deze deeltjes kunnen radioactiviteit veroorzaken als de omgeving ermee bespoeld wordt.

Wat dat betreft is er hetzelfde probleem als de kernsplijting, al is de omvang van het afvalprobleem stel-

Argumentation, Rhetorik, Narrativität

The Illusion of Thinking:
Understanding the Strengths and Limitations of Reasoning Models
via the Lens of Problem Complexity

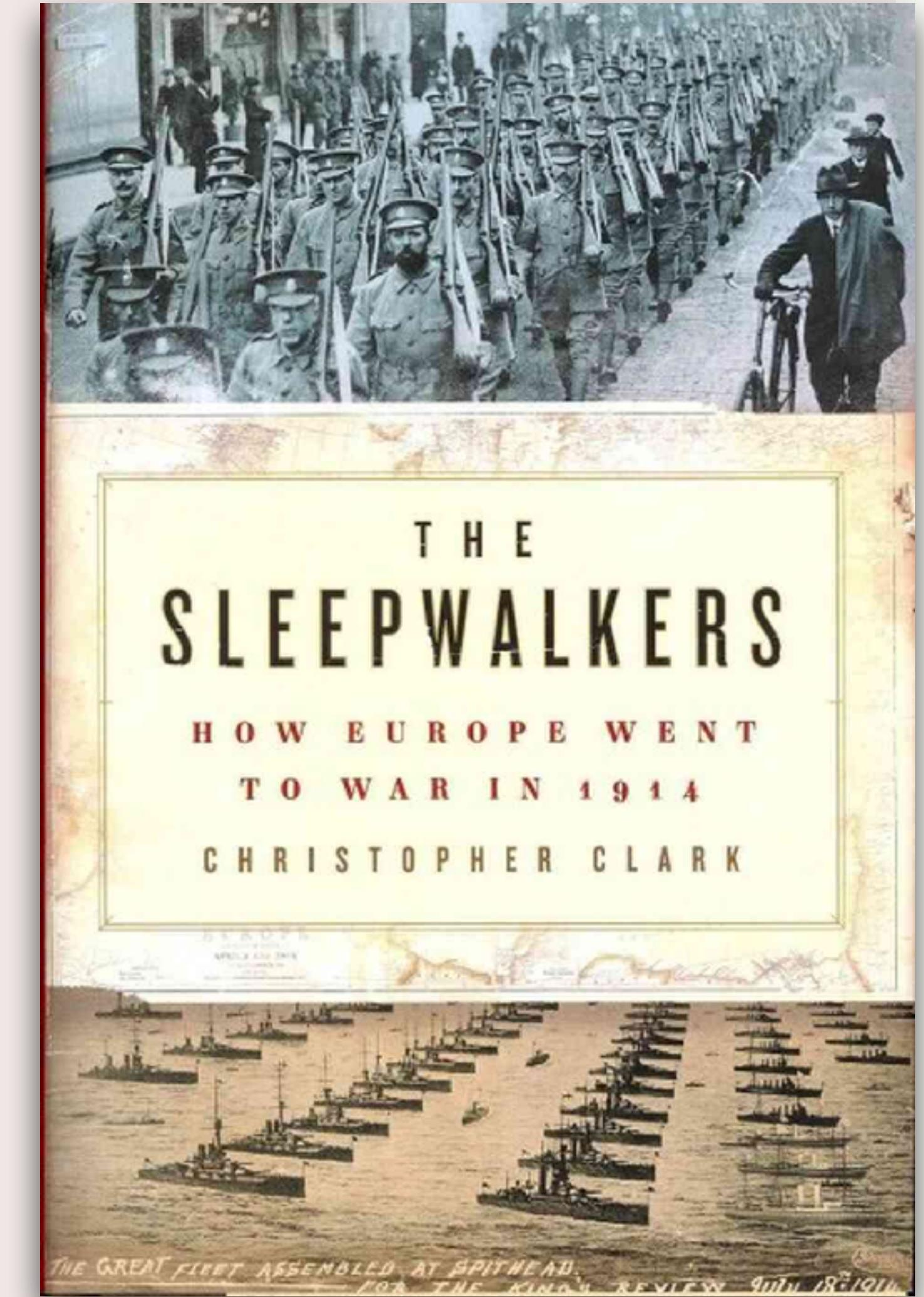
Parshin Shojaee*† Iman Mirzadeh* Keivan Alizadeh
Maxwell Horton Samy Bengio Mehrdad Farajtabar

Apple

Abstract

Recent generations of frontier language models have introduced Large Reasoning Models (LRMs) that generate detailed thinking processes before providing answers. While these models demonstrate improved performance on reasoning benchmarks, their fundamental capabilities, scaling properties, and limitations remain insufficiently understood. Current evaluations primarily focus on established mathematical and coding benchmarks, emphasizing final answer accuracy. How-

Shojaee, Parshin, Iman Mirzadeh, Keivan Alizadeh, Maxwell Horton, Samy Bengio, and Mehrdad Farajtabar. “The Illusion of Thinking: Understanding the Strengths and Limitations of Reasoning Models via the Lens of Problem Complexity,” [arXiv:2506.09250v2](https://arxiv.org/abs/2506.09250v2) [cs.AI]

Clark, Christopher M. *The Sleepwalkers: How Europe Went to War in 1914*. New York: Harper, 2013.

Zum Schluss

Was nützen Historiker noch? Mehr denn je!

Fertigkeiten: Quellenkritik, Rhetorik, Argumentation

Attitude: nicht zu schnell urteilen, kontextualisieren,
unterschiedliche Perspektive betrachten

Vielen Dank!

Referenzen, Links, Daten: <https://pimhuijnen.github.io/vhs.html>

p.huijnen@uu.nl

